

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Жарун О.В., Соколюк С.Ю., Ткачук С.П.

Уманський національний університет садівництва

Стаття присвячена особливостям інвестиційної діяльності у регіонах України. Проведено аналіз динаміки залучення капітальних інвестицій в регіональну економіку. Виділені диспропорції регіональної інвестиційної активності, які негативно впливають на рівномірний соціально-економічний розвиток регіонів. Визначено основні чинники, що стримують розвиток інвестиційної діяльності в регіонах.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, інвестиційна активність, капітальні інвестиції, прями іноземні інвестиції.

Постановка проблеми. Аграрний сектор займає важливе місце в економіці України. Від його розвитку залежить ефективне функціонування в цілому всієї національної економіки. Для забезпечення ефективного розвитку сільського господарства вирішальну роль відіграють інвестиції. Проблема залучення та фінансування інвестицій, їх раціонального використання особливо важлива в умовах важкого економічного стану сьогодення. Сучасний стан ринкових перетворень в Україні потребує таких умов, які б гарантували економічну безпеку інвесторам та забезпечували б інноваційний розвиток вітчизняної економіки. Особливу увагу слід звернути на інвестування аграрного сектору та ролі держави у регулюванні інвестиційної діяльності в сільськогосподарському виробництві. На жаль, інвестування в сільське господарство України не вважається інвестиційно-привабливою галуззю, адже сільськогосподарська продукція, як вважає В. Шевчук, не приносить найвищих норм прибутку на вкладений капітал та й ризик втрат в аграрному секторі досить високий [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам підвищення ефективності інвестиційної діяльності, формування інвестиційного клімату, оцінки інвестиційної привабливості регіонів, дослідження особливостей інвестиційних процесів на регіональному рівні присвячено наукові праці багатьох вітчизняних та закордонних учених. Вагомий внесок у розвиток теоретичних та практичних аспектів інвестиційної діяльності зробили вітчизняні науковці, зокрема: С. Біла, Л. Борщ, М. Герасимчук, В. Голіков, В. Гончаров, Б. Данилишин, М. Долішній, А. Сухорукова, А. Пересада та ін. Дослідженню особливостей інвестиційної діяльності, як на регіональному, так і на державному рівні присвячені праці Г. Александра, В. Беренса, В. Беседіна, І. Бланка, Л.Дж. Гітмана, Е. Тоффлера, В. Герзанича, А. Загороднього, С. Іщук, О. Колянка, О. Крайник, М. Лесечка, Л. Петкової, І. Сазонця, С. Степаненко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах ринкової економіки уміння ефективно функціонувати на сільськогосподарських підприємствах стає умовою їх пристосування, виживання в конкурентному середовищі. Вважаємо за доцільне зазначити, що недостатньо висвітленими залишаються нові підходи, теоретико-методологічні положення, що зможуть вирішити проблеми інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, що обумовлює актуальність

дослідження та необхідність вивчення даного проблемного питання.

Мета статті. Ціль даного дослідження полягає у визначенні місця і ролі інвестицій в розвитку національної економіки; виявлення бар'єрів, які перешкоджають припливу іноземного капіталу в Україну; визначенні основних напрямів поліпшення інвестиційного клімату в Україні.

Виклад основного матеріалу. Так склалось, що до 2016 року в Україні аграрний сектор і, перш за все, його провідна галузь – сільське господарство завжди знаходились серед пріоритетів розвитку національної економіки. Україна має досить потужний аграрний природно-ресурсний потенціал. Так, на Україну припадає приблизно 25% чорноземів світу, а площа сільськогосподарських угідь складає 43 млн га (72% від загальної площі країни).

Аграрний сектор в Україні залишається одним із ключових секторів економіки, адже він формує понад 20 відсотків ВВП країни. Продукція аграрного сектору складає 38,2% товарного експорту, при цьому на країни Азії припадає 47,2% експорту вітчизняної аграрної продукції, ЄС – 27,9%. В той же час по виробництву зернових культур та соняшникової олії Україна сьогодні входить у сімку світових лідерів [1].

Україна значно наростила доходи від аграрного експорту протягом останнього десятиліття – вони збільшилися майже у 4 рази (рис. 1) внаслідок зростання світових цін на сільськогосподарську продукцію, а також нарощування фізичних обсягів експорту АПК з України. Фізичні обсяги експорту зернових за останні 10 років також більш ніж подвоїлися та становили 32,3 млн. тонн зерна у 2014-2015 маркетинговому році. Відповідно зросла роль АПК в загальному експорті. Так, у 2015 р. частка сільськогосподарських товарів та продукції харчової промисловості в загальному експорті України становила 30,9%, тоді як у 2010 р. вона була 19,3%, а у 2005 р. – 12,6%.

У 2014 р. АПК вперше став лідером за обсягами експорту в Україні, обігнавши навіть металургію (роль металургійного експорту зменшилася через військовий конфлікт на Сході країни та погіршення зовнішньої кон'юнктури).

Основні товарні групи аграрного експорту з України традиційно включають: зернові культури (12,1% загального експорту з України у 2015 р., причому близько 60% українського експорту зернових становить кукурудза і лише 30% – пшениця), насіння олійних рослин (3,1%), жири та олії тваринного або рослинного похо-

дження (7,1%), готові харчові продукти (5,7%), молоко та молочні продукти, яйця птиці, натуральний мед (1,1%) (рис. 2).

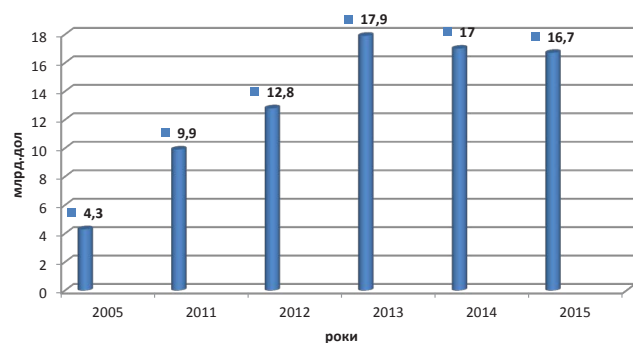

Рис. 1. Обсяги аграрного експорту, млрд. дол. США [4]

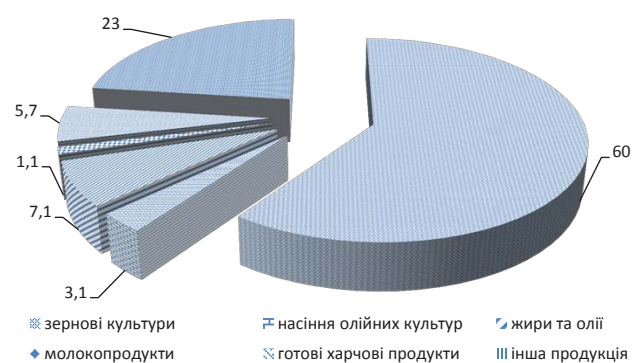

Рис. 2. Структура аграрного експорту у 2015 р., % до обсягу експорту [4]

В умовах економічної кризи в аграрному секторі погіршилась інвестиційна діяльність, від якої цілком залежить соціально-економічний розвиток села (рис. 3) [5; 6]. Активізація процесів інвестування в аграрному секторі є одним із пріоритетних завдань, що вимагає вирішення цієї проблеми на всіх рівнях господарювання. Інвестиційна стратегія розвитку України має бути планомірно спрямована у сільськогосподарське виробництво, продуктивне функціонування якого забезпечить продовольчу безпеку країни, здоров'я населення, ефективний розвиток переробних галузей, машинобудування для АПК та ін.

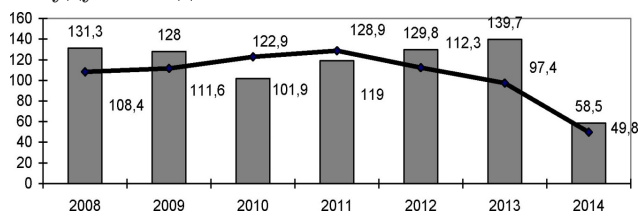

Рис. 3. Індекси інвестицій в основний капітал сільського господарства України (у % до попереднього року) [4]

Для підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств, поживлення аграрної економіки галузь потребує значних обсягів інвестицій [5].

Проте рівень інвестування в аграрній сфері в останні роки залишається надзвичайно низьким порівняно із їх загальним зростанням у країні (табл. 1).

Характерною особливістю інвестицій в основний капітал у структурі АПК є переважне їх вкладення в сільське господарство, харчову промисловість та переробку сільськогосподарської продукції, загальні обсяги яких у 2015 р. становили відповідно 9,4 і 9,1 млрд. грн. А тому активізація інвестиційної діяльності підприємств харчової і переробної промисловості може позитивно вплинути на діяльність підприємств у сільському господарстві за умови розвитку агропромислових інтеграційних процесів.

Регіональні особливості інвестування сільського господарства України впливають не тільки на оснащення підприємств аграрного сектору матеріально-технічними засобами, а й на результати їх господарської діяльності та інвестиційну привабливість. Кращі природно-кліматичні умови, вищий рівень інвестиційного забезпечення і потужніший виробничий потенціал сприяють успішному розвитку всіх галузей сільського господарства. Тому пошук можливостей залучення інвестицій для розвитку аграрної сфери, створення сприятливих умов для вітчизняних та іноземних інвесторів є ключовими у вирішенні проблеми подолання наслідків фінансової кризи, прискорення темпів інвестування сільського господарства [3].

Особливості інвестування сільського господарства регіонів України впливають також на галузеву структуру освоєних коштів. Упродовж багатьох років інвестиційні пріоритети належали рослинництву, частка якого в загальному обсязі інвестицій у розвиток аграрного сектору економіки досягала 70-75% (табл. 2).

Обсяги вкладень у розвиток тваринництва поки що обмежені, а в окремі роки навіть скорочуються, що є наслідком низької привабливості та збитковості багатьох видів продукції цієї галузі. Значна частина тваринницьких приміщень фізично і морально зношена, різко зменшилися поголів'я худоби та обсяги виробництва продукції галузі.

Проте останніми роками спостерігається тенденція до збільшення частки інвестицій у розвиток тваринництва. У 2015р. на розвиток тваринництва в Україні спрямовано 1,6 млрд грн капітальних інвестицій, або 8,7% їх обсягу у сільське господарство, що в 1,6 рази більше проти аналізованого 2011 року. Коштів з державного бюджету в 2015 р. у розвиток тваринництва було виділено тільки 1% вкладень у галузь.

По регіонах України темпи інвестиційного розвитку тваринництва та динаміка інвестицій у галузь в окремих регіонах істотно відрізняються. Так, на розвиток тваринництва в Івано-Франківській області у 2015 р. було спрямовано 52,5 млн грн капітальних інвестицій, що на 20% більше з попереднім 2013 р. у Львівській – 47,3 млн грн проти 41,3 млн грн у 2013 р., найвищі показники залучення інвестицій в Київській – 262,3 млн грн, що на 80,3 млн грн більше у порівнянні з 2013 р. Групування регіонів України за обсягами капітальних інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь (табл. 3.)

Водночас у сільськогосподарських підприємствах Закарпатської, Рівненської, Тернопільської, Черкаської, Чернігівської областей обсяги інвестицій у тваринництві були мінімальними, а

їх частка не перевищувала 10%. Відповідно тут вдвічі менше валової продукції, а різниця між на 1 га сільськогосподарських угідь одержано крайніми показниками ряду областей за показ-

Таблиця 1
Інвестиції в основний капітал у сільському господарстві, 2010-2015 рр. (на початок року) [4]

Показники	Роки									
	2011		2012		2013		2014		2015	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Всього по Україні	93096	100,0	125253,7	100,0	188486,1	100,0	233081,0	100,0	151777,0	100,0
з них: сільське господарство, мисливство, лісове господарство	5016	5,4	7309,1	5,8	9519,2	5,1	16890,1	7,2	9382,0	6,2
сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	4904	5,3	7190,1	5,7	9337,9	5,0	16682,1	7,1	9295,0	6,1
лісове господарство та послуги	111	0,1	118,98	0,1	181,2	0,1	208,0	0,1	87,0	0,1
Рибальство, рибництво	27	0,01	55,1	0,01	35,7	0,01	61,4	0,01	22,0	0,01
Харчова промисловість	6305,6	6,8	8064,7	6,4	11388,4	6,0	14557,4	6,2	9096,3	6,0

Таблиця 2
Галузева структура валової продукції сільського господарства регіонів України, % [4]

Регіон	2011 р.			2015 р.		
	Рослинництво	Тваринництво	Місце	Рослинництво	Тваринництво	Місце
Вінницька	7,0	5,2	2	7,8	8,1	1
Волинська	2,0	3,6	22	2,2	4,0	20
Дніпропетровська	6,1	6,3	3	5,4	6,2	6
Донецька	4,6	5,7	7	4,1	4,5	10
Житомирська	2,8	3,8	18	3,4	3,8	17
Закарпатська	1,2	2,9	25	1,2	2,9	24
Запорізька	4,1	2,9	12	3,9	3,0	15
Івано-Франківська	1,4	4,0	23	1,6	4,2	21
Київська	5,2	7,2	5	5,8	7,7	2
Кіровоградська	5,3	2,7	8	5,3	2,6	8
Луганська	2,7	2,6	20	2,1	2,0	22
Львівська	3,0	7,9	14	3,2	4,9	14
Миколаївська	4,0	2,7	13	3,9	2,5	18
Одеська	4,8	3,0	9	5,1	2,8	9
Полтавська	7,3	4,3	1	6,6	5,2	3
Рівненська	2,4	3,0	21	2,6	3,2	19
Сумська	3,6	2,7	17	4,6	2,8	11
Тернопільська	3,3	2,7	19	3,9	3,2	16
Харківська	6,2	4,6	6	6,6	4,5	4
Херсонська	5,0	2,6	10	4,3	3,5	12
Хмельницька	4,3	3,9	11	5,4	4,9	7
Черкаська	5,3	8,3	4	4,9	8,1	5
Чернівецька	1,6	2,4	24	1,7	2,3	23
Чернігівська	3,8	3,2	16	4,4	3,1	13
Україна	100	100	X	100	100	X

Таблиця 3
Групування регіонів України за обсягами капітальних інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь, 2015 рік

Показник	Група областей за обсягами інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь			
	до 600 грн	601- 1000 грн	більше 1000 грн	в середньому
Кількість областей	10	12	2	24
Припадає на 1 га сільськогосподарських угідь, грн: інвестицій, всього	403,4	809,9	1249	820,7
в т. ч. у тваринництві	56,7	223,5	139	227,9
валової продукції, всього	3317	4886	8544	5326
в т. ч. у тваринництві	830	1183	2742	1458
чистого прибутку, всього	750,5	966,0	1644,0	1068,3

ником виробництва продукції тваринництва на 1 га угідь перевищує 15 разів [4]. У 2014 р. рентабельність продукції сільського господарства в Івано-Франківській області становила 52,6%, Львівській – 30%, у Київській 27%, а отриманий на одиницю площі прибуток відповідно вищий більше як у два рази.

У розподілі інвестицій за регіонами країни зберігається надмірна диференціація. Інвестиції здебільшого сконцентровано у економічно розвинутих регіонах, де є можливість швидкої окупності таких вкладень. Усе це не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку країни та посилює подальше зростання регіональних диспропорцій.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи все вище викладене слід зазначити, що основними причинами недостатньої інвестиційної активності в регіонах України є складний процес

входження іноземних інвестицій в країну, невисока довіра до стабільності урядових рішень, відсутність дієвих реформ, втручання уряду в роботу приватного бізнесу, високий рівень корупції та значні адміністративні перешкоди для розвитку інвестиційної діяльності; незацікавленість місцевих органів влади в окремих регіонах у швидкому і безперешкодному проходженні дозвільних документів, що супроводжують реалізацію інвестиційного проекту; військовий конфлікт на сході України.

З огляду на це, як на державному, так і на регіональному рівні необхідно запровадити низку заходів для активізації процесу інвестування, які сприятимуть здійсненню успішних ринкових перетворень, забезпеченню стабільного економічного зростання в Україні та зменшенню регіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку.

Список літератури:

1. Сімків Л.Є. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / Л.Є. Сімків // Вісник Одеського національного університету. – 2016. – Вип. 3. – С. 105–108.
2. Юрчик І.Б. Іноземні інвестиції в Україні: проблеми і перспективи / І.Б. Юрчик, А.А. Маценко // Молодий вчений. – 2016. – № 5 (32). – С. 204–207.
3. Шевчук В.Я. Основи інвестиційної діяльності / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин. – К.: Генеза, 1997. – 384 с.
4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Іваницька О.М. Державне регулювання розвитку фінансової інфраструктури: [Монографія] / О.М. Іваницька – К.: НАДУ, 2005. – 276 с.
6. Іпотечне кредитування в аграрному секторі економіки України: [Монографія] / М.Я. Дем'яненко, В.М. Алексійчук, О.Є. Гудзь, А.В. Сомик – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 106 с.

Жарун Е.В., Соколюк С.Ю., Ткачук С.П.

Уманський національний університет садівництва

ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТИРОВАНИЯ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация

Статья посвящена особенностям инвестиционной деятельности в регионах Украины. Проведен анализ динамики привлечения капитальных инвестиций в региональную экономику. Выделенные диспропорции региональной инвестиционной активности, которые негативно влияют на равномерное социально-экономическое развитие регионов. Определены основные факторы, сдерживающие развитие инвестиционной деятельности в регионах.

Ключевые слова: инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, инвестиционная активность, капитальные инвестиции, прямые иностранные инвестиции.

Zharun E.V., Sokolyuk S.Yu., Tkachuk S.P.

Uman National University of Horticulture

FEATURES AGRICULTURAL INVESTMENT ENTERPRISES

Summary

This article is devoted to the peculiarities of the investment activity in the regions of Ukraine. The analysis of the dynamics of attracting capital investment in the regional economy. Marked regional disparities in investment activity, which adversely affect the uniform socio-economic development of regions. The main factors that hinder the development of investment in the regions.

Keywords: investment climate, investment attractiveness, investment activity, capital investments, foreign direct investments.